

Taskekrabben, et stort potensial for en bærekraftig kystnæring

Gro I. van der Meeren, Astrid K. Woll og Alf Albrigtsen

I tider som disse, med en viss svikt i de store fiskeriene, blir det raskt et press på de mer marginale fiskeriene. Dette kan være risikabelt, all den tid det stort sett ikke er tilfredsstillende kunnskap om de mer kystnære artene som er av interesse for fiskerinæringen. Da det samtidig er en stor etterspørsel etter sjømat på det internasjonale markedet, bør den naturlige ressursen vi har i krabben kunne utnyttes bedre.

En av de kystære artene som har vist en interessant fiskeriutvikling er taskekrabbe (*Cancer pagurus*). Dette er den mest utbredte, kommersielt utnyttede krabbearten i Norge. Den finnes i betydelige tettheter langs kysten opp til Nordland, og det registrerte fisket er nå opp mot 3 000 tonn i året.

Biologi

Taskekrabben er utbredt fra Nordland i nord, til Egeerhavet og Marokko og Algeries kyst i sør. Vestover er den utbredt til Orknøyene, Shetland og Færøyene.

Hovedutbredelsen er ved Den engelske kanal og kysten rundt de britiske øyene.

Nordgrensen endrer seg over tid, og er tidlig i 1990-årene flyttet nord til Vesterålen.

Det har samtidig vært betydelige innslag av taskekrabbe tatt på garn under

Lofotfisket. Det nordligste registrerte funnet er ved Kvaløya i Troms. Krabbene finnes fra overflaten og ned til flere hundre meters dyp, men er vanligst grunnere enn førti meter, både på hardbunn og bløtbunn.

Krabben er effektiv både som åtseleter og predator, og forsyner seg av den føden som til enhver tid er tilgjengelig. Med sin meget gode luktesans, kan den registrere lukt, f.eks. fra åte, på lang avstand. Alle slags bunnlevende smådyr er funnet i mageprøver fra krabber. Hannene foretrekker steinbunn, mens hunnene gjerne er å finne på mer blandet bunntype. Det er gjerne hanner som trekker opp i fjæresonen og beiter på rur og blåskjell om sommernettene. Ellers er krabben svært mobil, og særlig hunnene er kjent for å kunne ha lange vandringer i månedene før gyting, som trolig foregår på mykere bunn, mer skjermet enn i viktige oppvekstområder som tareskogen. De parrer seg i forbindelse med skallskifte, hvor hannen legger igjen en pakke med sperm, en spermatofor i hver av egglederne til hunnene, for så å forsegle egglederne med en «plugg». Hunnene må så bygge opp gonadene, før de gyter. Dette kan ta fra måneder til år. Eggene befruktes på vei ut egglederne når de passerer spermen, for så å feste seg under det brede haleskjoldet før videre fosterutvikling finner sted. Hunnkrabber med utrogn tar ikke til seg føde i de syv-åtte månedene de går med utrogn. Fra juli og utover klekkes vanligvis eggene, fra 500 000 og opp til 3 millioner.

Larvefasen varer fra én måned eller mer, der larvene svømmer pelagisk, i de øvre vannmassene. De beskytter seg mot rovdyr med utvekster i form av lange pigger på kroppen. Først når de søker bunnen, vil kroppsformen omdannes til den som de voksne har. Krabben utnytter tareskogen som oppvekstområde. Veksthastigheten er temperaturavhengig. Det tar antagelig tre-fem år før hunnene når kjønnsmoden størrelse.

Fiskerihistorikk/næringshistorikk

Inntil 1910 ble krabben stort sett nyttet fersk ved salg i byene. Fra 1910 vokste hermetikkindustrien frem på øst- og sørvestlandet. Krabbefisket tok seg kraftig opp og ble en kjærkommen inntekt for kystfiskerne i dette området. Krabbefisket ble utviklet til et kommersielt fiske og ført opp i fiskeristatistikken i 1914. Det kommersielle fisket har vært rettet mot hermetikkindustrien, først i øst- og sør, og nå i Midt-Norge. Det har vært store variasjoner i fangstene, med topper opp mot 8 000 tonn i slutten av førtiårene, og et lavmål i slutten av åttiårene på vel 1300 tonn årlig (figur 1). Pris til fisker har vist en stigende tendens nominelt, men er mer avhengig av markedsetterspørsel enn råstofftilgang. Det som er mest oppsiktsvekkende for krabbenæringen, er likevel at den i løpet av ti år har gått fra å være en subsidietung næring i nedgang, til en selvfinansiert næring i god vekst og med stor optimisme. Fiskeristatistikken de siste åtte årene er hovedsakelig basert på Midt-Norge, da fiskeriet i Sør- og Vest-Norge for det meste foregår uten registrering. Likevel er fangstene mer enn doblet og ligger nå nær 3 000 tonn årlig.

Produktutvikling og marked

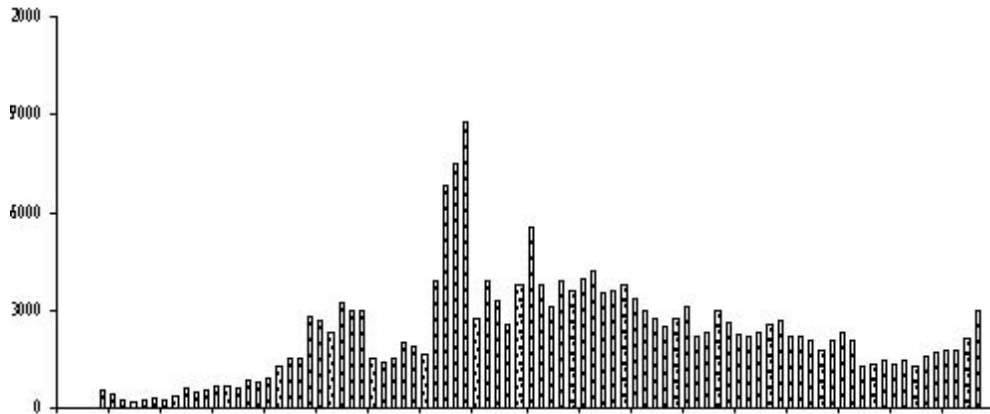
Krabbefisket i Norge er sterkt sesongavhengig og tilnærmet all krabbe omsettes i perioden august - november. Mange godt betalende markeder ønsker imidlertid krabbe på mer helårig basis, også vinterstid (f.eks. Frankrike, Spania, Asia). En mer helårig produksjon vil kunne gi mer stabil og faglig dyktig arbeidskraft og kanskje en høyere verdiskaping. I lavsesongen stiger prisene og er høyest ved jul, nyttår og påske, selv om kvaliteten på krabbe da er lavest.

Hvis salg av levende krabbe ble mer sesonguavhengig gjennom utvikling av egnede lagringsenheter og transportmetoder, kunne salget økes og bedre priser oppnås. I England, Skottland og Irland har lagring og transport av levende krabbe vært dominerende siden 80-tallet. Krabben lagres i sjøvann fra fangst og til den er på markedet. I Asia, USA og Canada har også omsetting av levende krabbe foregått i mange år, og prosedyrer for behandling og transport er innarbeidet. Salg av levende krabbe på det skandinaviske marked har foregått i flere år. Overlevelse ved transporten fungerer bra så lenge temperaturene ikke er for høye. Transport til mer fjerntliggende marked som Asia, har til nå ikke vært vellykket. Transporttiden til disse markedene er lang, og pakkemetoder og logistikk har ikke vært gode nok.

Ved lagring av levende krabbe må det skilles mellom følgende formål:

1. Lagring for å oppnå bedre kvalitet, det vil si oppforing. Dette krever relativ høy temperatur for et optimalt resultat, minst 10 °C og gjerne over 12 °C.
2. Lagring i forbindelse med salg og forsendelse. Dette vil kreve lave temperaturer, ned på 5-3 °C.

Ved mottak av krabbe i sesongen beregner produksjonsbedriftene at 10-20 % av leveringene er av så god kvalitet at de kan selges som hel konsumkrabbe. For at en større andel av krabben skal oppnå denne kvaliteten, er et alternativ å fore opp krabben. Pilotforsøk er gjort, men mye gjenstår. Krabben krever god utskifting av vann (ca 1l / 1 kg biomasse ved 12°C) og foringsforsøk har vist seg å være arbeidskrevende. Rasjonell oppførings metodikk og egnet fôr vil være nødvendig for at foring skal være lønnsomt. Sei er nyttet med hell, liksom akkar og blåskjell. Industrielt framstilt fôr er ikke prøvd ut, hverken ernæringsmessig, smaksmessig eller i praktisk drift.

Registrerte landinger (tonn)

1915 1925 1935 1945 1955 1965 1975 1985 1995

Figur 1 Norske landinger taskekrabbe fra 1915 til 1999.

Norwegian landings of crab in the period 1915 to 1999.

Ulike kvaliteter og foredlingsgrad vil kunne ha ulike markeder. Innen krabbenæringen, som i all annen næring, er det viktig å analysere og segmentere markeder for krabbe, for å finne preferansene en setter til krabbe m.h.t. kvalitet, foredlingsgrad, sesong m.m. i de ulike markedene og hvilken pris en kan oppnå. Dette for å omsette større kvantum med krabbe til de best betalte markedene og å få en utvidet sesong for salg av krabbe. Mye av krabben blir kokt før den sendes ut på markedet. Det er også flere bedrifter som produserer og markedsfører ferdig rensede krabbeskjell. Det er 2-3 bedrifter i Trøndelag som også markedsfører levende krabbe. Den levende krabben går til Østlandet og Sverige. Både i Norge og Sverige er det store preferanser for hunnkrabber. Krabbene må bli sortert ut i fra hva markedene vil ha og hvilken pris en kan oppnå nå eller senere.

Krabbefisket tar slutt rundt november, da hunnene normalt gyter. Ved juletider og fram gjennom vinteren til fastetiden i de katolske landene i Europa, er imidlertid levende krabber svært ettertraktet og oppnår en betydelig pris. Tilbudet da er stort sett hanner av varierende kvalitet på markedet. Også i forbindelse med feiringen av nyttår i Kina på omtrent samme tid, er krabbe ettertraktet. Om gytingen kunne utsettes med en til tre måneder, ville det derimot være mulig å tilby krabbe av høy kvalitet til et underdekket og godt betalende vintermarked.

Det er ikke kjent i hvilken grad gonadeutvikling og gyting hos hunnkrabber kan la seg framskynde eller forsinke. Hos fisk i oppdrett kan en forskyve årsrytme ved hjelp av lysmanipulering. Denne metoden er ikke forsøkt på krabbe.

Kilde: Karlsen, Ø. et al, FiskerHav, Særnr. 3 - 2000. Havforskningsinstituttet -
www.imr.no